

Майонез маҳсулотининг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлганлиги даражаси ҳамда рақобат муҳити тўғрисида МАЪЛУМОТ

Рақобат сиёсати ва истеъмолчилар ҳуқуқлари тадқиқотлар маркази томонидан ТИФ ТН коди 2103909001 остидаги **майонез** товар бозоридаги рақобат муҳитини таҳлил қилиш ҳамда ички бозорнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражасини аниқлаш бўйича ўрганилди.

Ўрганиш Миллий статистика қўмитасининг 2023 йил учун саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмлари маълумотлар базаси ҳамда Божхона қўмитасининг импорт ва экспорт маълумотларига асосан ўтказилди.

I. Майонезнинг импорт ва экспорт ҳолати.

Ҳисобот даврида **43 та** корхона томонидан **8 та** давлатдан қиймати **21,5 млн АҚШ доллари**га тенг бўлган **14,6 минг тн** майонез **импорт** қилинган. Импорт қилинган маҳсулотларнинг **98 фоизи** – **Россия**, **2 фоизи** эса бошқа **7 та** давлатлар ҳиссасига тўғри келади.

Импорт асосида олиб келинган майонезнинг ўртача нархи **1 тн** учун **1,5 минг долларга** тўғри келган.

Импортнинг концентрация даражаси ўрганилганда **энг йирик 5 та** импорт қилувчи корхона ҳиссасига жами импортнинг **89 фоизи** тўғри келган.

2023 йилда **5 та** корхона томонидан **4 та** мамлакатга қиймати **30 минг АҚШ доллари**га тенг бўлган **28,2 тн** майонез **экспорт** қилинган. Экспорт қилинган маҳсулотларнинг асосий қисми Туркменистон (84 фоиз) ҳиссасига тўғри келади.

Экспорт қилинган мазкур маҳсулотларнинг ўртача нархи **1 тн** учун **1,1 минг долларга** тўғри келган.

II. Ички бозорнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражаси.

Миллий статистика қўмитаси ва Божхона қўмитасининг 2023 йил бўйича расмий статистика маълумотларига асосан ички бозорда ТИФ ТН коди 2103909001 остидаги майонез маҳсулотининг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражаси аниқланди.

Маълумот учун, мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўйинганлиги даражасини аниқлаш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 20 декабрдаги 303-сонли қарорида белгиланган тартибда ҳисобланди.

2023 йил давомида **16 та** хўжалик юритувчи субъектлар томонидан қиймати **83,8 млрд сўмлик 5,8 минг тн** майонез ишлаб чиқарилган.

Мазкур маълумотлар асосида майонезнинг мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар билан тўлганлиги даражаси 2023 йилда **28,4 фоиз**ни ташкил этганлиги аниқланди.

Маълумот учун, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 20 декабрдаги 303-сонли қарорига асосан товар бозори ҳажмида мамлакатимизда ишлаб чиқарилган товарлар улуши 80 фоиздан кўп бўлганда бозор товар билан тўйинган ҳисобланади ва мазкур улуш ушбу кўрсаткичдан кам бўлганда товар билан тўйинмаган ҳисобланади.

Республикада ишлаб чиқарилган майонезнинг ўртача нархи **1 тн** учун **14,5 млн сўмга** (2023 йил ҳолатига 1,2 минг АҚШ долл.) тўғри келган.

III. Ички бозордаги рақобат ҳолати.

Таҳлиллар доирасида майонез ишлаб чиқариш бозоридаги рақобат ҳолати халқаро тан олинган **ННІ** (Херфиндал-Хиршман индекси) ва **CR-3** кўрсаткичлари орқали баҳоланди.

Хўжалик юритувчи субъектлар сони ва ишлаб чиқариш ҳажмлари маълумотлари асосида **ННІ** индекси ҳисобланганда, индекс натижаси **1 823 пунктга** тенг бўлганлиги ва ушбу товар бозорида **рақобат муҳити етарлича ривожланмаганлиги** аниқланди.

Маълумот учун: ННІ (Херфиндал-Хиршман индекси) бозордаги рақобат муҳитини баҳолаш ва концентрация даражасини аниқлаш учун фойдаланилади. Унга кўра, ННІ кўрсаткичи 0 дан 1500 пунктгача бўлганда рақобат муҳити ривожланган, 1500 дан 2500 пунктгача бўлганда рақобат муҳити етарлича ривожланмаган, 2500 дан 10 000 пунктгача бўлганда бозор рақобат муҳити ривожланмаган ҳисобланади.

Шунингдек, 2023 йилда ички бозорда майонезнинг **CR 3** кўрсаткичи **66,7 фоизга** тенг бўлган.

CR 3 кўрсаткичи – маҳаллий ишлаб чиқариш бозоридаги энг йирик 3 та корхоналарнинг бозор улушлари йигиндисига тенг.

ННІ индекси ва **CR 3** кўрсаткичлари майонез ишлаб чиқариш бозори **рақобат муҳити етарлича ривожланмаган бозор** деб таснифланишини кўрсатмоқда.

IV. Хулоса.

ТИФ ТН коди 2103909001 остидаги **майонез** маҳсулотининг тўйинганлик даражаси **28,4 фоиз**ни ташкил этиши ҳамда ички бозорда мазкур маҳсулотга бўлган талабнинг юқорилиги сабабли, ушбу маҳсулотларни ишлаб чиқариш бўйича **янги лойиҳаларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.**